

VOX POPULI

Američki pokret "Okupirajmo Volstrit" i njegovo globalno širenje po zemljama zapadne Evrope kao i ponovni nemiri na Bliskom istoku ukazuju da će svet narednih godina potresati protesti mladih i nezadovoljnih ljudi, odnosno "ogorčenih" kako ih mediji nazivaju.

Pokret "Okupirajmo Volstrit" čine demonstranti organizovani preko društvenih interent mreža. Sve je počelo u Njujorku 17. septembra u finansijskoj četvrti Volstrit spontanom okupljanjem grupe ljudi. Mesec dana kasnije ovaj pokret je dobio globalni karakter u obliku "nenasilne građanske neposlušnosti". Stotine hiljada ljudi širom sveta zaposeli su prošlog vikenda ulice u 868 gradova u 78 zemalja na svim kontinentima "okupirajući" simbolična mesta finansijske moći. Oni su upozorili vlasti svojih zemalja "da neće dopustiti da se ekonomska kriza prevazilazi preko njihovih leđa". Najžečće je bilo u Rimu, gde se odvijao pravi rat između demonstranata i policije, a čak su se palile italijanske i zastave Evropske unije. Što se jugoistočne Evrope tiče, najmasovniji skup je održan u Zagrebu gde se okupilo oko tri hiljade ljudi, kao i u Sarajevu, dok su u Beogradu u Podgorici održani simbolični skupovi sa stotinak okupljenih.

Razlozi koji su doveli do stvaranja pokreta "Okupirajmo Volstrit" su raznoliki, ali većina učesnika je nezadovoljna finansijskim sistemom, pohlepom investitora i korporacija, kao i legalnim mahinacijama za mešetarenje na berzi. Demonstrante su posetili glumica Suzan Sarandon i režiser Majkl Mur.

Pošto okupljenima u Njujorku nije dozvoljeno da koriste ozvučenje, govori na njihovoj "generalnoj skupštini" - što je najviše organizaciono telo protesta, se obavljaju tako što jedni drugima prenose šta je rekao govornik. Protest "Okupirajmo Volstrit" nije odobren, zbog čega policija demonstrante zadržava podalje od sedišta Njujorške berze, u parku Zukoti. Njihova manifestacija je bila skoro nezapažena dok nisu odlučili da zauzmu Bruklinski most. Tog dana, uhapšeno je preko 700 ljudi od strane njujorške policije, dospeli su na naslovne strane novena, kao i u najave vesti. Tog trenutka su pobedili, a protest je počeo da se širi.

Ko su ti uporni mladi ljudi koji žele da promene sadašnjost u kojoj žive? Ugledni britanski list Gardijan (Guardian), ih opisuje kao "skromnu decu iz radničke klase koja su učila, otišla na koledž, završila studije i sada bivaju ne samo kažnjeni zbog toga, već i poniženi i suočeni sa životom punim slepih ulica". Prema analizi ovog britanskog lista oni koji protestuju ovih dana u finansijskom centru Njujorka su upravo oni koji su "igrali po pravilima".

"Da li je onda iznenađujuće što žele da podignu glas protiv finansijskih magnata koji su im ukrali budućnost", pita se Gardijan i zapaža da "oni koji pokušavaju da sada sruše sistem, odgovaraju opisu onih koji bi trebalo svojom vizijom da poboljšaju društvo".

Ovaj list zaključuje "da je sve što je pričano prethodnih deset godina bila laž: tržišta nisu bila u stanju da funkcionišu bez nadzora, tvorci finansijskih instrumenata nisu bili nepogrešivi genijalci, a i dugovi su ipak morali da se otplate". S druge strane, prema analizi ovog britanskog lista pokazalo se da je "novac ipak samo politički instrument", jer "milijarde dolara bi samo nestajale i opet se pojavljivale, ukoliko bi to banke i vlade zahtevale".

Desna, konzervativna Amerika je u ovom pokretu odmah videla "komunističku zaveru". Zanimljivo je da upravo ti desničari jedan sličan ultradesničarski pokret "Čajanka" (ime je dobio po čuvenom "bostonskom pijenju čaja" događaju kojim je počela borba za nezavisnost američkih kolonija koji je poslednjih nekoliko godina veoma prisutan u SAD), nisu opisivali kao zaveru, već kao demokratski izraz volje naroda. Ima onih koji smatraju da je u pitanju "globalna marksistička revolucija" kao što je Glen Bek, bivši tok-šou domaćin na Foksu, televiziji koja je poznata u SAD po ekstremno desnoj orijentaciji. Bek je proteste nazvao "komunističkim planom da se sruši američka ekonomija" i da je u pitanju "koordinisana akcija" koja "ima za cilj potpuno rušenje kapitalističkog sistema, a ne reformu istog". Neki desni teoretičari zavere tvrdili su da ove proteste organizuju CIA, kontraverzni američki milijarder mađarskog porekla Džordž Soroš, a pominjan je i srpski OTPOR!? Da su ovi protesti možda kraj kapitalizma smatraju i drugi. Čak je i ugledni nedeljnik "Economist" objavio na naslovnoj strani - "Kapitalizam: Je li to bila dobra ideja?".

Bilo kako bilo, proteste inspirisane "okupacijom Volstrita" više niko ne može da

ignoriše. Pojedini moćni američki sindikati počeli su da se oglašavaju i daju podršku protestima, što nije bio slučaj na početku. To znači da i oni vide potencijal, snagu i budućnost u ovim okupljanjima, ali i da osećaju da njihovo članstvo simpatiče proteste. Prema pisanju „Njujork magazina“, narednih nedelja više sindikata, između ostalih nastavnika i prevoznika, namerava da se priključi ovoj akciji. U međuvremenu su osnovane podorganizacije pokreta „Okupirajmo Volstrit“ u Čikagu, San Francisku, Los Anđelosu, Vašingtonu...

Ipak, ocena da je u pitanju rušenje kapitalizma je preterana. Činjenica je da kapitalizam posle ove krize i protesta koji su počeli nikada više neće biti isti. Kapitalizam kakav smo poznavali do početka ekonomske krize u kome kapitalom raspolaže "svega jedan procenat društva" je prošlost. Moraće da se pronađu mehanizmi za pravilniju raspodelu bogatstva, smanjenje siromaštva, a posebno jaza između bogatih i siromašnih zemalja.

Zbog toga demonstranti poručuju "mi smo onih 99 odsto". O tome možda najbolje govori Brajan Filips, menadžer za komunikaciju i bezbednost pokreta „Okupirajmo Volstrit“: „Želimo da svrgnemo vladu i da obrazujemo novu. Umorni smo i dosta nam je korporacija i elite - jedan odsto stanovništva kontroliše sve i upropašćava ekonomiju. Promenićemo Sjedinjene Američke Države i promenićemo svet.“

Mladi koji demonstriraju u Njujorku i širom SAD često uzvikuju parolu "promene!".

Ovaj poziv koji se odnosi na neophodne promene u politici, društvu i ekonomiji veoma podseća na slogan sadašnjeg američkog predsednika Baraka Obame koji je svojom parolom "Promena u koju svi verujemo" (Change we can believe in) osvojio pre tri godine SAD i svet. Tri godine kasnije, predsednik Obama je uspeo da ispuni malo toga ako se uzmu u obzir velike promene u američkoj spoljnoj i unutrašnjoj politici koje je najavljavao. Iz tog razloga demonstranti koji se okupljaju širom SAD imaju primedbe na njegov rad. Ipak, za razliku od finansijskih institucija, Obamu ne vide kao uzrok problema – jednostavno veruju da je morao da uradi više. I naravno, koliko god da su ljuti, Obama im je bliži od republikanaca. Ova činjenica nije nevažna ako se zna da su predsednički izbori u SAD sledeće godine. Zanimljivo je da je suština Obamine pobede pre tri godine bila mobilizacija upravo mladih ljudi koji su do tada veoma retko glasali na američkim izborima. Da bi to postigao, Obamin štab je maksimalno iskoristio sve prednosti koje daju internet i društvene mreže u organizovanju ljudi.

Može se reći da je kampanja predsednika Obame bila prva politička kampanja u savremenoj istoriji u kojoj su internet i društvene mreže odigrale važnu ulogu. Sada se na isti način samoorganizuju oni isti koji su tada doneli pobedu Obami, razočarani time što se ništa nije promenilo.

Ipak, za američko društvo je veoma važno da ovaj pokret mobiliše mlade ljude i tera ih da razmišljaju o politici i svom učešću u njoj. Već sada se može reći da će naredne izbore u SAD obeležiti mobilizacija mlade generacije koju politika nije interesovala.

S druge strane, rast ovog pokreta izazvaće reakciju i na desnici čije će pristalice biti motivisanije da izađu na izbore. Ukoliko pokreti "ogorčenih" u SAD postanu masovni, može se desiti da utiču na desnicu da odgovori izborom nekog ekstremnijeg kandidata za predsednika. Sve ove mogućnosti kriju odgovor na pitanje – da li protesti ogorčenih u SAD odgovaraju predsedniku Obami? Trenutno ne, ali mu omogućavaju da bude radikalniji u reformama. U budućnosti, ukoliko desnica u SAD odgovori radikalnijim kandidatom i retorikom, može se desiti da ova mobilizacija mladih ljudi srednje klase i sindikata bude njemu u korist. Ipak, bude li hteo glasove ovih ljudi, predsednik Obama će morati da izvrši mnogo radikalnije promene u društvu.

Pokret "Okupirajmo Volstrit", za koji mnogi u SAD smatraju da je tek početak velikih protesta, veoma podseća po načinu organizovanja, porukama, kao i ljudima koji ga čine na pokrete koji su ovog proleća srušili mnoge arapske diktatore. Naravno ciljevi i poruke su različiti, jer politička situacija nije ista u SAD i Egiptu. Uzroci nezadovoljstva su pak isti. Sada se već može reći da se svet suočava sa sistemskim porastom besa, protesta i političke nestabilnosti koji mogu da potraju godinama. Mlada generacija, međusobno povezana društvenim medijima, a pre svega internetom, gubi veru u tradicionalne strukture vlasti i biznisa i uverena je da su joj te strukture uskratile budućnost i šansu za normalnim životom. Mladima se pridružuje i srednja klasa koja u vreme ekonomske krize živi sve teže, strahuje za svoj opstanak i zahteva da se učini nešto da se ponovo pokrene privredni rast.

Sada se tek vidi da su u "elektronskom globalnom selu", kako je kanadski profesor Maršal Mekluan (Marshall McLuhan) nazvao današnji svet, svi procesi povezani jer informacije se šire trenutno. Zato je bilo normalno da "arapsko proleće", odnosno borba mladih Arapa za slobodu inspiriše slične pokrete u zapadnom svetu. Danas protesti potresaju Grčku, Španiju, Italiju i Veliku Britaniju, dok se u SAD protest protiv finansijske oligarhije širi. Srđa Popović, jedan od lidera srpskog studentskog pokreta OTPOR i predavač na Univerzitetu Kolumbija u SAD ukazuje da se "svi protesti od Kaira do Menhetna organizuju na isti način – korišćenjem novih medija za masovnu mobilizaciju. Stručnjaci za ovaj fenomen, Klaj Širki, sa univerziteta Njujork, i Tod Gitlin, sa Kolumbije, u upotrebi novih medija u masovnoj mobilizaciji uočavaju „psihološku, generacijsku ali i globalnu komponentu, svojevrsan duh vremena" koji bi u narednim godinama mogao da eskalira i u „globalni generacijski pokret", kaže Popović u svom autorskom tekstu za beogradski list Politika.

Pokret "Okupirajmo Volstrit" nije još uvek masovan kao što je bio marš Martina Lutera Kinga ili mirovni pokret protiv rata u Vijetnamu, ali je već uspeo da postigne određene rezultate. Pojačan je politički pritisak na finansijsku industriju, a kreatori politike već govore o strožijim propisima i ciljanom povećanju poreza, dok se mediji sve više bave "poreskih rajevima" i drugim mestima na kojima najbogatiji skrivaju novac i izbegavaju plaćanje poreza. U analizi agencije Rojters, profesor Hajat Alvi, koji predaje Nacionalnu bezbednost i bezbednost Bliskog istoka na koledžu ratne mornarice Sjedinjenih Država,

zahteve ljudi koji protestuju okarakterisao je u jednoj reči - "odgovornost." "Ovo je vreme pozivanja na odgovornost i primenu vladavine prava, što se posebno odnosi na vladajuće političke i ekonomske elite", kaže Alvi.

Mnoštvo drugih disidentskih pokreta širom sveta pokazuju povećano samopouzdanje. U Izraelu, Indiji, Čileu, Kini i na drugim mestima, onlajn ili ulični demonstranti često uspevaju da se izbore za ustupke. Veruje se da je trenutni bes protiv autokrata, bankara i elite simptom fundamentalne promene u strukturi globalne populacije.

Na Srednjem Istoku i u Severnoj Africi, jedan od ključnih pokretača je velika grupacija mladog stanovništva koja se bori da nađe posao. Obrazovana grupa koja koristi alate društvenih medija za koordinaciju otpočela je proteste, brzo su joj se pridružile šire mase ljute na rastuće cene hrane. U zapadnim državama postoje slojevi izazvani starenjem stanovništva koji uvećavaju troškove vlade, smanjuju rast i blokiraju poslove za mlade ljude. U najgorem slučaju, neki stručnjaci upozoravaju da to može da proizvede više-decenijske ekonomske nedaće. "Upravo su to demografska pitanja koja pokreću većinu onoga što danas vidimo", izjavio je Džordž Mejson sa univerziteta Goldstoun. "To čini politiku veoma nepredvidivom. Možete dobiti paralizu, ali isto tako možete videti dramatične promene u politici na levo ili desno. Možete videti uspon ideologa kao što smo videli u 1930-im. Mi smo uveliko na početku toga".

Kakve će promene doneti ovi spontani protesti niko ne može u ovom trenutku da proceni.

Srđa Popović kaže da “bez obzira na verske, istorijske i etničke razlike između aktera „arapskog proleća”, i „mladih gnevni Amera” mnogo toga ukazuje na „svetski trend omladinskog bunta”. On se rađa u atmosferi nedostatka perspektive, gde neki pojedinačni čin uvrede dostojanstva ili bahatosti elite postaje okidač za masovnu pobunu. Bilo da je usmeren protiv anahronih autokratskih režima arapskog sveta, bilo da je uzrokovan gubitkom vere u ekonomski sistem liberalnog kapitalizma zapadnih zemalja, koji od početka svetske krize pokazuje ozbiljne slabosti, omladinski bunt ima mnogo zajedničkih odlika. Mlade buntovnike inspirišu heroji poput Gandija i Mandele. Metode i taktike uključuju „okupaciju” simboličkog prostora, od trgova do finansijskih centara, ulično pozorište i protestne marševe, baš kao i prisustvo humora i karnevalske atmosfere”, kaže Popović.

Gde je Srbija u ovim globalnim događanjima? Mediji u Srbiji ne bave se posebno događajima širom sveta iz razloga što je srpsko društvo prilično zatvoreno, a srpska politička i društvena elita više zaokupljena sopstvenim bogaćenjem nego brigom za prosperitet društva. Srbija ima mnogo unutrašnjih problema od kojih je Kosovo možda najveći, tako da “nema vremena” da učestvuje u globalnim procesima. Može se primetiti da Srbi na severu Kosova u borbi za nepriznavanje kosovske države sa međunarodnim vojnim snagama KFOR koriste istu nenasilnu taktiku.

Zaokupljena problemom rešavanja kosovskog problema koji je nažalost postao poligon za nadmetanje i dokazivanje velikih sila, zaostajanjem u evropskim integracijama, podeljena dilemom da li saradivati sa zapadom ili istokom, bez jasne strategije kako društvo treba da se razvija i šta su nacionalni ciljevi – Srbija može samo da čeka da se dese neki globalni procesi i da se nada da će nova rešenja biti povoljnija po nju. Za to vreme Srbija samo govori koji je procesi frustriraju, a ne nudi rešenja, što znači da ima isti problem kao i demonstranti koju se okupljaju širom sveta. Ovaj problem je opisao Srđa Popović pitanjem “da li će klinici u Bostonu i Madridu razumeti da mogu da pobede samo ako imaju jasnu viziju budućeg društva i konkretne predloge, a ne samo beskrajnu listu stvari koje ih čine besnim”?